

Ortaokul Türkçe Derslerinde Eleştirel Dinleme/İzleme Uygulamaları Üzerine Bir Eylem Araştırması¹

DOI: 10.26466/opus.646195

*

Cafer Çarkıt* – Kudret Altun**

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Nizip Eğitim Fakültesi, Gaziantep/Türkiye

E-Posta: cafer_carkit_87@hotmail.com

ORCID: [0000-0003-4126-2165](https://orcid.org/0000-0003-4126-2165)

** Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kayseri/Türkiye

E-Posta: laleru5@hotmail.com

ORCID: [0000-0001-7652-0342](https://orcid.org/0000-0001-7652-0342)

Öz

Bu çalışmanın amacı ortaokul Türkçe derslerinde eleştirel/dinleme izleme becerisinin kazandırılıp geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırması yapılmasıdır. Çalışma Kayseri ili Talas ilçesinde bir ortaokulun 7. sınıf düzeyinde tek şubede gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Uygulamanın gerçekleştirildiği sınıf mevcudu 15'i kız ve 10'u erkek olmak üzere 25 kişidir. Eleştirel kuram, eleştirel düşünme, dinleme, eleştirel dinleme ve dil öğretim yaklaşımları araştırmanın kuramsal alt yapısını oluşturmakta olup eylem planının hazırlanmasında başvurulan temel çalışma alanlarıdır. 10'u uygulama dersi 2'si veri toplama süreci olmak üzere araştırma toplam 12 haftalık bir çalışma takviminde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada eylem araştırması süreci takip edilmiş bu anlamda hem nitel hem nicel veriler elde edilmiştir. Gerçekleştirilen eylem planı sonucu, öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme kişisel ve sosyal yeterlik algılarında anlamlı bir artış tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme engellerine ilişkin algılarında ise anlamlı bir azalmanın meydana geldiği belirlenmiştir. Öğrencilerin gerçekleştirilen uygulama derslerinde eleştirme, ikna, propaganda, demokratik tutum gibi kavramlara odaklandıkları ve bu derslerini özgün buldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe dersi, eleştirel dinleme, uygulama, eylem araştırması

¹ Bu çalışma 1. yazarın 2. yazar danışmanlığında aynı isimle hazırladığı ve Erciyes Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsünde kabul edilen doktora tezinden hareketle üretilmiştir

An Action Research on Critical Listening/Monitoring Applications in Secondary School Turkish Courses

*

Abstract

The aim of this study is to conduct an action research aimed at gaining and developing critical / listening monitoring skills in secondary school Turkish courses. The study was carried out in a one class at the 7th grade level of a secondary school in Talas district of Kayseri. The study group of the research was determined by purposeful sampling method. The class size of the application is 25 students, 15 of them are girls and 10 of them are boys. Critical theory, critical thinking, listening, critical listening and language teaching approaches constitute the theoretical background of the research and are the main fields of study in the preparation of the action plan. The research was carried out in a 12-week study schedule, 10 of which were application lessons and 2 were data collection processes. In the study, the process of action research was followed, in this sense, both qualitative and quantitative data were obtained. As a result of the action plan, a significant increase in students' critical listening / watching personal and social competence perceptions was detected. However, a significant decrease was observed in students' perceptions of critical listening / watching barriers. It was observed that the students focused on concepts such as criticism, persuasion, propaganda, and democratic attitude in the applied lessons and found these lessons unique.

Keywords: *Turkish lesson, critical listening, practice, action research*

Giriş

Dinleme, bireyin muhatabını anlamasını sağlayan ve iletişim sürecinin merkezinde yer alan temel dil becerilerinden biridir. Dinlemeyi bilmeyen insanların yaşamına anlaşmalar değil sürtüşmeler hakim olur (Çarkıt, 2018). Bu anlamda dinleme toplumda saygıya dayalı ve etkileşimli bir yaşam alanı oluşturmanın ön şartıdır. “Dinleme mesajlardan anlam çıkarma hedefine hizmet eden bir dil becerisidir” (Richard, 2008, s.14). Bireyler dinleme/izleme sürecinde iki önemli davranış ortaya koyarlar. Birincisi iletilen içeriği anlamlandırma ikincisi ise anlamlandırılan bu içeriğe uygun tepki geliştirmedir. Dinleme sürecinde tepki “mesajın anlamlandırılmasından sonra alıcıdan vericiye olumlu ya da olumsuz dönütün verilmesi” (Özbay, 2010, s. 48) olarak tanımlanabilir. Bu anlamda dinleme sürecinde uygun tepkinin verilebilmesi dinleyicinin süreçte etkin bir konumda bulunmasına bağlıdır. Dinleyicinin/izleyicinin, dinleme/izleme sürecindeki bu konumu empatik, yaratıcı, eleştirel dinleme/izleme gibi farklı dinleme/izleme türlerini ortaya çıkarmaktadır.

Eleştirel dinleme/izleme dinlenen veya izlenen içeriklerin sorgulayıcı bir tutumla ele alındığı dinleme/izleme yöntemidir. “Eleştirel dinleme, sadece anlamak için değil, puan vermek, değerlendirmek veya yargılamak için dinlemektir” (Doğan, 2013, s.30). Eleştirel dinleme sürecinde dinlenen içeriğin akla yatmayan yönleri belirlenir ve bu içeriğin altında yatan anlamlar tespit edilmeye çalışılır. Trace’e (2013) göre eleştirel dinleme, gelişmiş dinleme becerisi ile ilişkilendirilen bir görevdir. Eleştirel dinleyici dinleme/izleme sürecinde konuşmacının bakış açısını, konuşma tekniklerini ve ilettiği mesajları belirler ve değerlendirir. Goh’a (1998) göre eleştirel dinleme sırasında üst biliş stratejileri kullanılır ve konuşmacının hangi anlayışı taşıdığı kontrol edilir. Bu anlamda eleştirel dinleyici/izleyici dinleme/izleme sürecinin etkin bir katılımcısı ve iyi bir gözlemcisi olmalıdır.

Eleştirel dinleme/izleme dikkat, sorgulama, çözümleme ve yargıya varma olarak dört aşamada gerçekleşir. Dikkat eleştirel dinleme/izleme sürecinin en temel basamağı olup sürecin başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir. “Dikkat, mesajı almak için zihnî bir hazırlık ve fizikî bir uyanıklık halidir” (Özbay, 2010, s. 54). Eleştirel dinleyicinin/izleyicinin her şeyden önce dinlediği/izlediği içeriği anlamlandırması gerekmektedir ve bu ancak etkili bir dikkat sürecinde gerçekleşebilir. Gündüz ve Şimşek’e (2014) göre iyi bir

eleştirel dinleyici, dikkatini bir olay ya da duruma odaklama becerisinin kendisini başarıya ulaştıracağına farkında olmakla birlikte dikkatinin dağılması için özel bir çaba sarf etmesi gerektiğinin de bilincindedir. Dikkat, dinleyicinin/izleyicinin genel uyarılmışlık durumunu doğrudan etkileyen faktörlerden biri olduğu için eleştirel dinleme/izleme sürecinde dinleyicinin/izleyicinin dikkatini toplaması ve bunu devam ettirebilmesi oldukça önemlidir.

Eleştirel dinleme/izleme sürecinin merkezinde sorgulama yer alır. Dinlenen/izlenen içeriğin doğru sorular çerçevesinde ele alınması eleştirel dinleme/izleme sürecinin önemli bir basamağı olarak değerlendirilir. Çünkü eleştirel dinleme/izleme bağlamında sorulan sorular sürece dinamik bir hava kazandırır ve dinleyiciye/izleyiciye eleştirel bakışın kapılarını aralar. "Sorular görevleri tanımlar, problemleri ifade eder ve sorunları betimler ayrıca soruların kalitesi düşünmenin kalitesini belirler" (Paul ve Elder, 2013, s. 124). Eleştirel dinleme sürecinde dinleyici iletinin kaynağını, bu kaynağın özgün olup olmadığını, sunulan bilgilerin bağlamını ve güncelliğini sorgular (Bohlken, 2000). Konuşmacının amacı ve kullanmış olduğu ikna veya propaganda teknikleri eleştirel dinleyicinin/izleyicinin sorgulayacağı belli başlı kavramlar arasında yer alır. Eleştirel dinleme/izleme sürecinde dinleyici/izleyici soracağı sorularla sürecin etkin bir takipçisi olur. Buna göre sorular eleştirel dinleme/izleme sürecine yön veren çarklar olarak görülebilir.

Eleştirel dinlemede/izlemede sorgulama aşaması çözümlene sürecini beraberinde getirir. Eleştirel dinleyici/izleyici dinleme/izleme ortamında sunulan içeriklerin mantıksal bir bütünlük içerisinde organize edildiğinin farkındadır ve bu içerikleri sistematik bir sıra içerisinde çözümler. Bu aşamada konuşmacının mesajlarının kişisel düşüncelerine veya gözlemlerine mi yoksa bilimsel ve nesnel verilere mi dayandığını tespit eder. Bu süreçte ise akıl yürütme yani çözümlene becerisi kullanılır. "Çözümlene yapabilmek, öğrencinin kendi anlatımına egemen olmasını sağlar" (Göçer, 2008, s. 105). Eleştirel dinleme/izleme sürecinde çözümlene dinleyicinin/izleyicinin sağlıklı kararlar almasının yolunu açar. Çözümlene sürecinde eleştirel dinleyicinin/izleyicinin dikkat etmesi gereken en önemli husus ayrıntılar üzerinde odaklanıp asıl noktayı göz ardı etmemektir. "Etkili dinleyiciler kavramları irdeler" (Robertson, 2002, s. 39). Eleştirel dinleyiciler ise kavramlar ile verilmek istenen mesajlar arasında bağ kurarlar.

Eleştirel dinleme/izleme sürecinin son basamağı dinlenen/izlenen içeriklerin çözümlenmesinin ardından bir yargıya varmaktır. Değerlendirme olarak da adlandırılabilir bu evre sürecin son halkasını oluşturur. Bu aşamada dinlediği/izlediği içeriği sorgulayıp çözümlenmiş olan eleştirel dinleyici/izleyici bu içeriğin inanılabilirlik payını belirler. Belli ölçütler çerçevesinde ele aldığı dinleme/izleme içeriğini tarafsız bir tutumla değerlendirir. Bunlarla birlikte kendi düşünsel yapısı ve dünya görüşüne aykırı da olsa sonucu objektif ve net bir şekilde ortaya koyar. Ayrıca sürece yönelik öz değerlendirmesini de yapar. Süreç boyunca nesnel bir tutum takınıp takınmadığını veya varmış olduğu yargıda duygularının hangi oranda etkili olduğunu değerlendirir. Böylece kendine yönelik de eleştirel bir çerçeve oluşturur. Bütün bunlar dinleyicinin ön bilgileri çerçevesinde gerçekleştirilir. Bu çerçevede eleştirel dinleyiciler/izleyiciler dinleme/izleme sürecine bütün bilgi ve birikimlerini dâhil etmiş olurlar.

Eleştirel dinleme/izleme ön yargı bağından kurtulmayı gerekli kılar. Ön yargı eksik veya hatalı bir değerlendirme sonucu bir kişi veya gruba yönelik oluşan ve genellikle olumsuz bir tutum olarak tanımlanmaktadır (Fiske, 1998; Nelson, 2002; Parker, 2012). Ön yargı bireylerin nesnel sonuçlara ulaşmalarının önündeki en büyük engellerden biri olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle eleştirel bir dinleyici/izleyici her şeyden önce ön yargılarını bir kenara bırakıp dinleyip izlediği içerikleri tarafsız bir tutumla değerlendirebilmelidir. Peşin hükümlerle dinleme ortamında bulunan bir dinleyicinin eleştirel bir yaklaşımla yargıya ulaşım sağlığı bir karar alması beklenemez. Dinleme ortamında saç şekli kiyafetlere; konuşma aksanından mimiklere kadar birçok faktör dinleyici/izleyici üzerinde ön fikirler oluşturabilir (Robertson, 2002). Bu durumda konuşmacının mesajı tam olarak anlamlandırılana kadar herhangi bir değerlendirmede bulunmayıp bir yargıya varmak eleştirel dinleme/izleme için önemli bir adım olacaktır.

Eleştirel dinleme/izleme 2006, 2015 ve 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının tamamında yer alan ve öğrencilere kazandırılmak istenen bir beceridir. 2006 TDÖP'de dinleme/izleme yöntem ve tekniklerine yer verilmiş ve burada eleştirel dinlemenin kuramsal çerçevesi çizilmiştir. Ayrıca programda dinleme esnasında öğrencilerden "dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirmelerinin" (MEB, 2006, s. 5) beklendiği ifade edilmiştir. 2015 ve 2018 TDÖP'lerde ise dinle-

me/izleme yöntem ve tekniklerine yer verilmemiş olmasına karşın bütün sınıf düzeylerinde eleştirel dinleme/izleme kazanımlarına yer verilmiştir. 21. Yüzyıl becerilerinden biri olarak görülen eleştirel dinlemenin/izlemenin Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alması önemli bulunmakla birlikte bu becerinin etkili bir şekilde öğrencilere kazandırılabilmesi için uygun öğrenme ortamlarının oluşturulması ve nitelikli öğrenme içeriklerinin hazırlanması gerekmektedir.

Bu çalışmada ortaokul düzeyinde eleştirel dinleme/izleme becerisinin kazandırılıp geliştirilmesine yönelik bir uygulamanın gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Eleştirel dinleme/izleme sürecinin sistematik bir biçimde öğrenme konusu edilmesi ve buna dönük içerikler geliştirilmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yoğun bir ileti akışına maruz kalan öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme becerilerinin geliştirilmesi doğru yargılara ulaşabilmeleri adına oldukça önemli görülmektedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Çalışma eylem araştırması süreç temelli nitel ve nicel verilerin birlikte ele alındığı karma bir çalışmadır. Kuzu'ya (2009) göre eylem araştırmalarında hem nitel hem de nicel veriler birlikte kullanılabilir. Eylem araştırması, eylemlerin ve öğretimin kalitesini anlayıp iyileştirebilmek amacıyla gerçek sınıf veya okul durumlarının çalışılma süreci (Hensen, 1996; McTaggart, 1997; Johnson, 2015) olarak tanımlanabilir. Araştırmada ortaokul Türkçe derslerinde eleştirel dinleme/izleme becerisinin kazandırılıp geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla bir eylem planı hazırlanmış ve uygulanmıştır. Öğretmen yetkinliğini kolaylaştırması (Elliot, 1991) öğrencilerin ihtiyaçlarını ön planda tutması (Johnson, 2015) süreçte araştırmacının kendisini geliştirmesine olanak tanınması ve araştırmacının çalışma sürecinde öğretmen olarak görev yapıyor olması bu modelin tercih edilmesinde etkili olmuştur.

McKernan (1991) eylem araştırmalarını, teknik/ teknik işbirlikçi/ bilimsel eylem araştırması; karşılıklı işbirliği/ uygulama/ tartışma odaklı eylem araştırması ve özgülleştirici/ geliştirici/ eleştirel eylem araştırması olarak üç grupta toplamaktadır (Akt. Beyhan, 2013, s. 74). Bu çalışma önceden belirlenen bir kuramsal çerçeve doğrultusunda bir uygulamanın gerçekleştirildiği teknik/ teknik işbirlikçi/ bilimsel eylem araştırması türüne girmektedir. Araştırma eleştirel düşünme, eleştirel dinleme ve dil öğretimi literatürüne dayanmakta olup eleştirel dinleme/izleme becerisinin öğrencilere etkili bir şekilde kazandırılmasına yönelik bir uygulamayı içermektedir. Araştırmada Sagor (2005); Creswell (2013); Johnson (2015); Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından eylem araştırma sürecine ilişkin ifade edilen aşamalardan yararlanılmış ve süreçte takip edilen bu aşamalar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Eylem araştırmasında takip edilen aşamalar

Sıra No	Aşamalar
1.	Araştırma konusunun belirlenmesi
2.	Kuramsal dayanaklar çerçevesinde eylem planının hazırlanması
3.	Öğretim paket programının hazırlanması
4.	Eylem planının uygulanması ve izlenmesi
5.	Uygulamanın analizi ve değerlendirilmesi

Ülkemizde ortaokul düzeyinde eleştirel dinleme/izleme becerisinin kazandırılıp geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırmasının yapılmamış olması ve bu becerinin 21. yüzyıl becerileri arasında yer alması araştırma konusunun belirlenmesinde etkili olmuştur. Eleştirel kuram, eleştirel düşünme, dinleme, eleştirel dinleme ve dil öğretim yaklaşımları araştırmanın kuramsal alt yapısını oluşturmakta olup eylem planının hazırlanmasında başvurulan temel çalışma alanlarıdır.

Çalışmada öğretim paket programına yönelik eleştirel reklam izleme, eleştirel haber izleme, bilgilendirici metinlere eleştirel yaklaşma, propaganda ve ikna yöntemlerini belirleme, eleştirel film izleme gibi derslerin planlandığı 10 haftalık uygulama 2 haftalık ön test son test olmak üzere 12 haftalık bir çalışma takvimi oluşturulmuştur. Hazırlanan eylem planının uygulanması için ilgili kurumlardan ve öğrenci velilerinden gerekli izinler alınmıştır. 12 haftalık eylem planı uygulanmış ve bu aşamada 3 Türkçe eğitimcisiinden oluşan Geçerlik Komitesi kurularak uygulanan eylem planı izlenmiştir. Süreç sonunda elde edilen verilerin analizi gerçekleştirilmiş ve elde

edilen bulgular raporlaştırılmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar alanyazından hareketle tartışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma Kayseri ili Talas ilçesinde bir ortaokulun 7. sınıf düzeyinde tek şubede gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yapıldığı okul orta sosyoekonomik düzeye sahip bir mahallede yer almaktadır. Uygulamanın gerçekleştirildiği sınıf mevcudu 15'i kız ve 10'u erkek olmak üzere 25 kişidir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemine başvurulmuştur. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre amaçlı örneklem seçimi tam anlamıyla nitel araştırma yaklaşımı içerisinde ortaya çıkmış ve zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak veren bir örneklem seçme yöntemidir. Araştırmacının ilgili sınıfın Türkçe derslerini yürütüyor olması, araştırmanın soyut düşünme dönemine hitap eden yaş aralığında yapılmak istenmesi ve 8. sınıf düzeyinde merkezi sınav olduğu için araştırmadan sağlıklı sonuçlar elde edilemeyebileceği düşüncesi çalışmanın 7. sınıf düzeyinde ve ilgili şubede yapılmasında etkili olmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen ve ön test-son test olarak uygulanan "Eleştirel Dinleme/İzleme Özyeterlilik Ölçeği", öğrenci görüşme formu ve öğrenci günlükleri ile toplanmıştır.

Eleştirel Dinleme/İzleme Özyeterlilik Ölçeği: Öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme öz yeterliliklerini derecelendirerek belirleyebilmek amacıyla araştırmacılar tarafından EDİÖ geliştirilmiştir. Bu anlamda geliştirilen ölçek "hiç katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum", "tamamen katılıyorum" şeklinde puanlanan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin geliştirilme sürecine Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı farklı sosyoekonomik düzeye sahip 4 ortaokulda öğrenim gören ve tesadüfi yöntemle seçilen 115'i kız 144'ü erkek olmak üzere toplam 259 öğrenci katılmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliliğinin hesaplanmasında açımlayıcı faktör analizi (AFA) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin faktörleştirmeye uygun olup olmadığı KMO ve Barlett's test sonuçları ile incelenmiştir. Yapılan analiz neti-

cesinde KMO değerinin 0,89 Barlett's test sonucunun ise ($p < 0,001$) düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Tabachnick ve Fidel (2001) verilerin faktörleştirilebilmesi için KMO değerinin 0,60'tan fazla, p değerinin 0,001'den küçük ve anlamlı olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu veriler ışığında ölçeğin faktör analizi gerçekleştirilmiş ve yapılan analizler sonucunda 3 maddeden oluşan ve 3 alt boyutu bulunan ölçek elde edilmiştir. Belirlenen 3 faktörün toplam varyansın %41,72'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Bu anlamda ölçeğin kabul edilebilir bir oran olarak belirtilen %41 ve üzeri (Kline, 1994; Deveci, 2002) bir varyans değerine sahip olduğu ifade edilebilir. Ölçeğin alt boyutları "kişisel yeterlik", "sosyal yeterlik" ve "engeller" olarak adlandırılmıştır.

Geçerliliğinden sonra ölçeğin güvenilirliği test edilmiş ve bu amaçla iç tutarlık yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede ölçeğin alt boyutları ve bütününde Cronbach Alfa (α) kat sayısı hesaplanmıştır. Yapılan analiz neticesinde alfa katsayısı (α) kişisel yeterlik alt ölçeğinde 0,90; sosyal yeterlik alt ölçeğinde 0,72; engeller alt ölçeğinde 0,80 ve ölçeğin genelinde 0,86 olarak hesaplanmıştır. Özdamar (2004) ve Kayış'a (2009) göre bu oranlar ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Öğrenci Görüşme Formu: Görüşme nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir veri toplama yoludur. Eylem araştırmalarında görüşme bir yandan araştırmacıya dışarıdan gözlenen davranışlara içsel bir bakış açısı geliştirme olanağı sunarken bir yandan da doğrudan gözlenemeyen bilgiler ulaşma imkânı sunar (Anagün, 2008). Bu araştırmada gerçekleştirilen eleştirel dinleme/izleme paket programına ilişkin öğrencilerin görüşlerinin alınması amacıyla görüşme yöntemine başvurulmuş ve bu amaçla 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Formun hazırlanma aşamasında 3 Türkçe eğitimcisi alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Süreç sonunda rastgele seçilen 9 öğrenci ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde öğrencilerden elde edilen veriler not edilmiş ve öğrencilere yeterli zaman tanınarak kendilerini rahat ifade edebilecekleri bir görüşme ortamı hazırlanmıştır.

Öğrenci Günlükleri: Araştırma sürecinde öğrenci günlüklerinden veri toplama aracı olarak yararlanılmıştır. "Günlükler bireysel gözlemlere, duygulara, tepkilere, yorumlara ve açıklamalara ulaşmada yararlı olabilirler." (Yıldır

rım ve Şimşek, 2016, s. 312). Araştırma boyunca gerçekleştirilen derslerin öğrencilerde bırakmıŐ olduğu izlenim ve duygulara ğrenci günlükleri ile ulaŐılması amaçlanmıŐtır. Mertler'e (2006) göre günlükler öğrencilerin sınıf içi deneyimlerine ulaşmada kullanılabilecek etkili bir veri toplama aracıdır. Altun'a (2017) göre günlükler araştırma sürecine yönelik samimi, seveceni sade ve doğru bilgileri yansıtması yönüyle önemli belgelerdir. Araştırma sürecinde gönüllü 10 ğrenci günlük tutmuŐ ve 10 haftalık derslere yönelik toplam 100 farklı günlük elde edilmiştir.

Verilerin zmlenmesi

Araştırma sürecinde farklı veri toplama araçları ile elde edilen verilerin zmlenmesinde nitel ve nicel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu bağlamda "Eleştirel Dinleme/İzleme zyeterlilik lği" ile elde edilen veriler SPSS 15.0 paket programından yararlanılarak zmlenmiŐtir. n test- son test uygulaması yapılan lğin verileri bağımlı örnekleme t testine tabi tutulmuş ve elde edilen bulgular raporlaştırılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ve günlüklerden elde edilen veriler ise nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuŐtur. Bu verilerin zmlenmesi Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen model doğrultusunda "verilerin düzenlenmesi veya azaltılması, verilerin sergilenmesi, sonuçların tasvir edilmesi ve doğrulanması" olarak  temel aşamada gerekleŐtirilmifitir. Eylem araştırmalarında hem nitel hem de nicel veriler elde edilebilir (Johnson, 2015). Bir araştırmada nitel ve nicel veriler toplanmıŐsa bu verilerin birleŐtirilmesi veri analizi veya tartışma bölümünde gerçekleŐtirilebilir (Creswell, 2017, s. 87). Bu araştırmada veri birleŐtirilmesi tartışma bölümünde gerekleŐtirilmifitir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma sürecinde ulaşılan nicel ve nitel bulgulara yer verilmiştir.

Araştırma Sürecinde Ulaşılan Nicel Bulgular

Bu bölümde "Eleştirel Dinleme/İzleme Özyeterlilik Ölçeği" ön test - son test sonuçları bağımlı örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Bağımlı gruplarda t testinin uygulanabilmesi için ilişkili iki ölçüm setine ait fark puanlarının normal dağılım göstermesi gerektiği (Field, 2009) ifade edilmektedir. Bu çerçevede katılımcı sayısının 50'den az olduğu durumlarda Shapiro Wilk manidarlık düzeyine bakılmalıdır (Büyüköztürk vd., 2009). Buna göre ölçek ile elde edilen verilere Shapiro-Wilk testi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2. Shapiro-Wilk testi analiz sonuçları

Faktörler	S	n	p
Kişisel Yeterlik	0,98	25	0,97*
Sosyal Yeterlik	0,94	25	0,18*
Engeller	0,94	25	0,20*

*($p > 0,05$)

Yapılan analiz sonucu ön test-son test uygulamalarında 'Kişisel Yeterlik', 'Sosyal Yeterlik' ve 'Engeller' faktörlerinin iki ölçüm setine ait fark puanlarının hesaplamasında ($p > 0,05$) olarak bulunmuştur. Buna göre puanların normal dağılımdan anlamlı sapma göstermediği yani normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Bu sonuçlar ışığında ölçek ile elde edilen veriler ilişkili örneklem t -testine tabi tutulmuş ve ulaşılan bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3. EDİÖ kişisel yeterlik ön test-son test ortalama puanlarının t-testi sonuçları

Ölçüm (EDİÖ)	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kişisel Yeterlik						
Ön test	25	3,02	0,30	24	11,48	0,00*
Son test	25	4,33	0,49			

* $p < 0,01$

Öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme kişisel yeterlik algılarında uygulanan paket program sonrası anlamlı bir artışın meydana geldiği bulunmuştur ($t(24) = 11,48$, $p < 0,01$). Öğrencilerin uygulama öncesi kişisel yeterlik puanlarının ortalaması $\bar{X} = 3,02$ iken uygulanan eleştirel dinleme/izleme eylem planı sonrası $\bar{X} = 4,33$ 'e yükselmiştir. Bu bulgu eleştirel dinleme/ izleme

paket programının öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme kişisel yeterliklerini artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. EDİÖ sosyal yeterlik ön test-son test ortalama puanların t-testi sonuçları

Ölçüm (EDİÖ)	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Sosyal Yeterlik						
Ön test	25	2,87	0,44	24	10,16	0,00*
Son test	25	4,18	0,52			

* $p < 0,01$

Öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme sosyal yeterlik algılarında uygulanan paket program sonrası anlamlı bir artışın meydana geldiği bulunmuştur ($t(24) = 10,16$, $p < 0,01$). Öğrencilerin uygulama öncesi sosyal yeterlik puanlarının ortalaması $\bar{X} = 2,87$ iken uygulanan eleştirel dinleme/ izleme eylem planı sonrası $\bar{X} = 4,18$ 'e yükselmiştir. Bu bulgu eleştirel dinleme/izleme paket programının öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme sosyal yeterliklerini artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu gösterir.

Tablo 5. EDİÖ engeller ön test ve son test ortalama puanların t-testi sonuçları

Ölçüm (EDİÖ) Engeller	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Ön test	25	4,46	0,53	24	13,82	0,00*
Son test	25	3,23	0,40			

* $P < 0,01$

Öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme engellerine yönelik algılarında uygulanan paket program sonrası anlamlı bir azalmanın meydana geldiği bulgusuna ulaşılmıştır ($t(24) = 13,82$, $p < 0,01$). Öğrencilerin uygulama öncesi eleştirel dinleme/izleme engellerine yönelik puanlarının ortalaması $\bar{X} = 4,46$ iken uygulanan eleştirel dinleme/ izleme eylem planı sonrası $\bar{X} = 3,23$ 'e düşmüştür. Bu bulgu eleştirel dinleme/izleme paket programının öğrencilerin eleştirel dinleme/izlemeye yönelik engellerini azaltmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırma Sürecinde Ulaşılan Nitel Bulgular

Bu bölümde yarı yapılandırılmış görüşme formu ve öğrenci günlüklerinden içerik analizi neticesinde elde edilen bulgular yer almaktadır. Günlükler ve yapılan görüşmelerle elde edilen verilerden yapılan doğrudan alıntılarda

öğrenci isimleri ve kişisel bilgileri kullanılmamış söz konusu öğrenciler [Ö1, Ö2, Ö3... Ö25] şeklinde kodlarla belirtilmiştir. Bu bölümde elde edilen veriler “duyuşsal yaklaşımlar”; “dersin işe yararlık durumu”; “öğrenci önerileri” ve “dersin özgünlüğü” olarak dört temada kodlanmış ve temalandırılmıştır. Toplamda 505 kod elde edilmiş, ulaşılan bu tema ve kodlar tablolar halinde sunulmuştur.

Öğrenci duyuşsal yaklaşımları, uygulama derslerini “Beğenme/Sevme” ve “Beğenmeme/Sevmeme” başlıklarında temalandırılmıştır. Böylelikle öğrencilerin gerçekleştirilen uygulamaya dönük beğendikleri ve beğenmedikleri durumlar tespit edilmiştir. Tablo 6’da derslerin beğenilme durumuna yönelik kod listesi yer almaktadır.

Tablo 6. Dersi beğenme teması kod listesi

Kod Listesi	Kaynak (Sources)	Sıklık(Frekans)
BEĞENME/SEVME	85	176
Hoşlanma/ Mutlu olma	42	42
Kanaat duygusu kazandırma	1	1
Etkinlikleri güzel bulma	5	5
Hoşgörülü olmayı kazandırma	1	1
Eleştirebilme	9	9
Öğretici bulma	14	14
Birlikte düşünme	1	1
Derse konuk gelmesi	3	3
Dersin akıcı olması	2	2
Günlük hayatta aldatılmayacak olma	3	3
Tarafsız olma	3	3
Haberleri eleştirebilme	4	4
Reklamları eleştirebilme	2	2
Dersi heyecanlı bulma	1	1
Yabancı bir yazarın ülkemize tanıtması	7	7
Özgür yorum yapabilme	8	8
Eğlenceli olması	13	13
Hocanın anlatım tarzı	9	9
Rahat tartışma ortamı	9	9
Herkesin söz hakkı alması	6	6
Ders çıkarma	4	4
Sorgulama	6	6
Dinlenen şiir	5	5
Etrafındaki kişileri bilinçlendirme	6	6
Farklı düşüncelere saygı	2	2
Dersin günlük hayatla ilişkili olması	5	5
İzlenen filmi değerlendirme	3	3
Empati yapma	2	2

Öğrencilerin dersin beğenilmesine yönelik görüş beyan etmeleri araştırmanın amacı açısından önemlidir. Bu temada sıklığı en fazla olan görüş derste mutlu olunması, dersten hoşlanılmasıdır (f= 42). Bu durum öğrencilerin derslere odaklanma ve hedeflenen kazanımlara etkili bir şekilde ulaşmalarını kolaylaştırmıştır. Aşağıda bu konudaki bazı görüşlere yer verilmiştir:

- *Bu dersin işlenmesinden çok **mutluyum**. Çoğu kişinin almaya imkân bulmadığı bu dersi ben aldığım için kendimi şanslı görüyorum.* (Ö.20, Öğrenci Günlüğü, 01.03.2017).
- *Genelde Türkçe derslerini severim ama uygulama derslerinde yaptığımız bu etkinlikleri daha çok seviyor ve bu derslerde çok **mutlu oluyorum**.* (Ö.22, Öğrenci Günlüğü, 22.02.2017).
- *Uygulama derslerinde ben çok **mutlu oldum**. Derslerde **sorgulamak ve eleştirel bakmak** çok hoşuma gidiyordu. Ama en çok hoşlandığım şey sınıfımızda münazara yapılması oldu.* (Ö.5, Görüşme Formu, 26.04.2017).

İkinci olarak dersin beğenilmesinde sıklığı en fazla olan görüş dersin öğretici bulunması olmuştur (f= 14). Öğrencilerin bu yöndeki görüşlerinin bazıları aşağıya alınmıştır.

- *Kendi düşünceme göre bu derste **çok şey öğrendim** daha da öğreneceğimi düşünüyorum. Bu dersle şu an seviyemdeki öğrencilerden daha bilinçli olduğumu düşünüyorum.* (Ö.16, Öğrenci Günlüğü 15.02.2017).
- *Bu ders bana **birçok şey öğretti**. Özellikle sosyal medyanın kendimiz ve çevremizdekiler adına yararlı olacak şekilde kullanılabileceğini öğrendim.* (Ö.15, Öğrenci Günlüğü, 29.03.2017).

Dersin eğlenceli bulunması da dersin beğenilmesini sağlayan üçüncü faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (f= 13).

- *Dersimiz **eğlenerek** geçti. Hiç sıkılmadım* (Ö.24, Öğrenci Günlüğü, 19.04.2017).
- *Uygulama dersleri diğer Türkçe derslerinden tabii ki farklı. Her şeyden önce daha **eğlenceli*** (Ö.9, Öğrenci Günlüğü, 12.04.2017).
- *Uygulama süreci benim için çok **eğlenceli ve zevkliydi**. Bu derslerde hem eğlendim hem de her şeye eleştirel yaklaşılabilceğini öğrendim. Kendi doğrum üzerinde başka düşünceleri sorgulamayı öğrendim.* (Ö.5, Görüşme Formu, 26.04.2017).

Bunlarla beraber eleştirebilme (f= 9), rahat tartışma ortamı (f= 9), hocanın anlatım tarzı (f= 9) ve özgür yorum yapabilme (f= 8), dersin öğrenciler

tarafından beğenilmesinde etkili olan başlıca faktörler olmuştur. Öğrencilerin bu görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

- *Her birey eleştirmeye ve eleştirilmeye açık olmalıdır. Derslerimizde bunu gördük. Bu derste her gün izlediğim haberlerin ele alınması ve eleştirel haber izlemenin öğretilmesi çok güzeldi.* (Ö.20, Öğrenci Günlüğü, 12.04.2017).
- *Eleştirel dinlemelizleme uygulamaları derslerinde yarım sayfa bir yazının ya da 10 dakikalık bir videonun üzerinde bir ders saati tartışılır. Herkesin görüşü ve yorumu alınır. Derslerde herkes düşüncesini savunmakta özgürdür.* (Ö.8. Görüşme formu, 26.04.2017).

Uygulama derslerinin beğenilen/sevilen diğer yönleri ise yabancı bir yazarın ülkemizi tanıtmaması (f= 7), etrafındaki kişileri bilinçlendirme (f= 6), sorgulama (f= 6), herkesin söz hakkı alması (f= 6), dersin günlük hayatla ilişkili olması (f= 5), dinlenen şiir (f= 5), etkinlikleri güzel bulma (f= 5), haberleri eleştirebilme (f= 4), ders çıkarma (f= 4), izlenen filmi değerlendirme (f= 3), tarafsız olma (f= 3), günlük hayatta aldatılmayacak olma (f= 3), derse konuk gelmesi (f= 3), dersin akıcı olması (f= 2), reklamları eleştirebilme (f= 2), farklı düşüncelere saygı (f= 2), empati yapma (f= 2), kanaat duygusu kazandırma (f= 1), hoşgörülü olmayı kazandırma (f= 1), birlikte düşünme (f= 1), dersi heyecanlı bulma (f= 1) olmuştur.

Tablo 7. Dersi beğenmeme teması kod listesi

Kod Listesi	Kaynak(Sources)	Sıklık(Frekans)
Beğenmeme/Sevmeme	16	19
Uygulamanın daha önce yapılmamış olması	7	7
Metin/video seçimini beğenmeme	3	3
Kendini çekingen bulma	1	1
Katılmadığım fikirlerin olması	1	1
Derste kamera olması	2	2
Kendini kötümser görme	1	1
Uygulama süresinin kısa olması	4	4

Öğrenciler derslerde beğenmedikleri ya da şikâyetçi oldukları yönleri de ifade etmişlerdir. Genel olarak Tablo 7 incelendiğinde oldukça az sayıda memnun olunmayan durum olduğu görülmektedir. Temadaki kodlar incelendiğinde ise öğrencilerin sevmediği ya da şikâyetçi olduğu şeylerin öğretim paketi ve araştırmacıya yönelik olmadığı görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin sevmedikleri ya da şikâyet ettikleri durumların kişilere özgü olduğu, bireysel noktada kaldığı ve sınıfın ortak kanaati olmadığı ifade

edilebilir. Öğrencilerin uygulamanın daha önce yapılmamış olmasından şikâyetçi oldukları görülmektedir (f= 7). Bu durum araştırmanın olumsuz yönü değil aksine öğrenciler üzerinde olumlu bir etki bıraktığını göstermektedir.

- *Bu kadar yıl boyunca neden bize bunlar anlatılmıyor, öğretilmiyor. Tüm bu öğrendiklerimizin 7 yıl boyunca anlatılmayıp bu 10 haftalık derse sıkıştırılması kötü bir durum.* (Ö.14, Öğrenci Günlüğü, 12.04.2017).

Bu temada ikinci olarak beğenilmeyen durum uygulama süresinin kısa görülmesi (f= 4), olup bazı öğrenciler yıl boyunca bu uygulamanın devam ettirilmesini istemektedirler. Bu durum da uygulama derslerinin öğrenciler üzerinde etkili olduğunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

- *Yapılan uygulama derslerini yeterli bulmuyorum. Derslerin süresi biraz daha uzatılıp daha çok konu ele alınabilirdi. Böylece daha çok yeni şeyler öğrenebilirdik.* (Ö.20, Görüşme Formu, 26.04.2017).

Derslerdeki metin ya da video seçimini beğenmeyen öğrenciler (f= 3), metindeki karakterlerin özelliklerini beğenmedikleri ya da hikâyeyi okumayıp videodan dinledikleri için seçilen metinleri eleştirmişlerdir.

- *Metinde Osman'ın babası çok kötü bir karaktere sahipti bu da beni çok üzdü bu konuda başka bir metin seçilebilirdi.* (Ö.16, Öğrenci Günlüğü, 22.02.2017)
- *Hikâyeyi sesli olarak videodan dinlemeyi sevmedim.* (Ö.24, Öğrenci Günlüğü, 22.02.2017).

Uygulama öncesi gerekli izinler alınıp bilgilendirme yapılmasına rağmen 2 öğrenci derslerin kamera kaydına alınmasından rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir.

- *Daha önceden kamera kaydına alınmıyorduk. Şimdi kamera kaydı olduğu için heyecanlanıyorum.* (Ö.15, Öğrenci Günlüğü, 22.02.2017).

Bunlarla beraber derste katılmadığı görüşlerin olması (f= 1), öğrencinin kendini kötümser görmesi (f= 1) ve çekingen gördüğü için derste kendini ifade edememesi (f= 1) kodları da birer öğrenci düzeyinde beğenilmeyen durumlar olarak ifade edilmiştir.

Tablo 8. Dersin işe yararlık durumu teması kod listesi

Kod Listesi	Kaynak(Sources)	Sıklık(Frekans)
Dersin İşe Yararlık Durumu	83	131
Reklamlara aldanmama	10	10
Bilinçli tüketim	5	5

Ortaokul Türkçe Derslerinde Eleştirel Dinleme/İzleme Uygulamaları Üzerine Bir Eylem Araştırması

Etkili dinleme	1	1
Dikkatli internet kullanımı	5	5
Sosyal medyayı yararlı kullanma	3	3
İyimser bakmaya yönelme	5	5
Eleştirel haber izleme	9	9
İkna yöntemlerini kullanma	4	4
Konuşmaları sorgulama	7	7
Mükemmeliyetçi olma	3	3
Başkalarını bilgilendirme	16	16
İzlediklerini yorumlama	9	9
İkna yöntemlerini belirleme	7	7
Etkili sunum yapma	1	1
İnsanlara yardım etme	3	3
Konuşmacıyı değerlendirme	4	4
İzlediklerinin görüldüğü gibi olmadığını anlama	2	2
Şiir yorumlama	4	4
Karakter özelliklerini belirleme	3	3
Eleştirel bakma	6	6
Farklı fikirler ortaya koyma	4	4
Özgür düşünme	2	2
Not alma	3	3
Özgüven sağlama	2	2
Empati yapma	3	3
Günlük hayatta kullanma	8	8
Kendi tercihini yapma	2	2

Başkalarını bilgilendirme bu temada en sık ifade edilen görüş olmuştur (f=16). Bu anlamda öğrenciler araştırma süresince öğrendikleri bilgileri başkalarını bilgilendirmede kullanacaklarını ifade etmişlerdir. Bu durum hedef kazanımların günlük hayata aktarılması adına önemli bir sonuçtur.

- *Öğrendiklerimi evde annem, babam ve kardeşlerim ile paylaşıp onların da bilgilennesini sağlayabilirim.* (Ö.22, Öğrenci Günlüğü, 15.02.2017).
- *Bu derste öğrendiğim bilgileri ve düşüncelerimi insanları bilgilendirmek için kullanabilirim.* (Ö.17, Öğrenci Günlüğü, 22.02.2017).

Reklamlara aldanmama, sıklığı ikinci sırada ifade edilen kod olarak karşımıza çıkmaktadır (f= 10). İkna ve propaganda yöntemleri ve eleştirel reklam izliyorum temalı derslerin kazanımlarının edinildiğinin bir göstergesi olan bu sonuç araştırmanın amacına ulaşması adına önemli bir bulgudur.

- *Reklamı yapılan her ürünü almamam gerektiğini öğrendim. Ders reklamlara kanmama konusunda bizleri bilgilendirdi* (Ö.24, Öğrenci Günlüğü, 15.02.2017).

- *Televizyonda reklamları izlerken derste öğrendiklerim işime yarayacaktır. Çünkü bu derste reklamların insanları etkilemesine yönelik **bilinçli olmamız** gerektiğini öğrendim (Ö.12, Öğrenci Günlüğü, 15.02.2017).*

İzlediklerini yorumlama (f= 9) ve eleştirel haber izleme (f= 9) sıklığı üçüncü sırada ifade edilen kodlardır. Öğrencilerin dinledikleri/ izledikleri içerikleri yorumlama yeteneklerini fark etmeleri, bunu kullanmaları ve haberleri eleştirel bir bakışla ele alabilmeleri eleştirel dinleme/ izleme adına önemli bulgulardır.

- *Her akşam istisnasız ailecek haber izliyoruz. Her gün izlediğim haberleri eleştirel bir şekilde izlemeyi öğrendiğim için artık haberleri izlerken **yorum yapabilecek** böylece kendi fikrimi oluşturabileceğim. Ayrıca bu derste bazı haber kanallarının yanlış haber yapabileceğini öğrenmiş oldum (Ö.20, Öğrenci Günlüğü, 12.04.2017).*
- *Bu ders sayesinde dinlediğimiz bir konuşmanın mizahi mi samimi mi; resmi mi otoriter mi olduğunu anlayabiliyoruz. **Dinlediklerimizi yorumluyor** ve kendimize bir sonuç çıkarabiliyoruz. Uygulama derslerinde reklamları, şiirleri, filmleri yorumladık. Kısacık bir metnin bile bir ders saati yorumlanabileceğini gördüm. Böylece bilinçli bireyler olmayı öğrendik (Ö.5, Görüşme Formu, 26.04.2017).*

8 öğrenci uygulama derslerinde öğrendikleri bilgileri günlük hayatın çeşitli noktalarında kullanacaklarını ifade etmiştir.

- *Öğrendiğimiz bilgilerin **günlük hayatıma çok faydası var**. Daha önce her şeyi olduğu gibi, gördüğümü gibi sanırdım şimdi her şeye daha yenilikçi daha özgürlükçü yaklaşabiliyorum. (Ö.9, Görüşme Formu, 26.04.2017).*

Konuşmaları sorgulama (f= 7) ve ikna yöntemlerini belirleme (f= 7) dersin işe yararlığında sıklığı yüksek olan temel faktörler olarak görülmektedir.

- ***İkna ve propogandanın** farklı kavramlar olduğunu, ikna ve propoganda tekniklerini ve bir konuşmada ikna ve propoganda unsurlarının nasıl bulunacağını öğrendim. Artık bu unsurları belirleyip nerelerde kullanıldığını görebileceğim (Ö.5, Öğrenci Günlüğü, 01.03.2017).*
- *Uygulama derslerinden sonra düşüncelerimde değişimler oldu. Önceden hiçbir şeyi sorgulamıyordum. Şimdi **her şeyi sorgulayıp araştırıyorum**. (Ö.10, Görüşme Formu, 26.04.2017).*

Bunlarla beraber eleştirel bakma (f=6), dikkatli internet kullanımı (f=5), Bilinçli tüketim (f= 5), konuşmacıyı değerlendirme (f= 4), ikna yöntemlerini kullanma (f=4), şiir yorumlama (f= 4), farklı fikirler ortaya koyma (f=4), empati

yapma (f=3), not alma (f=3), karakter özelliklerini belirleme (f=3), insanlara yardım etme (f=3), mükemmeliyetçi olma (f=3), sosyal medyayı yararlı kullanma (f= 3), izlediklerinin görüldüğü gibi olmadığını anlama (f=2), özgür düşünme (f=2), özgüven sağlama (f=2), kendi tercihini yapma (f=2), etkili sunum yapma (f=1), etkili dinleme (f=1) desin işe yararlık temasında karşımıza çıkan kodlardır.

Tablo 9. Öğrenci önerileri teması kod listesi

Kod Listesi	Kaynak(Sources)	Sıklık(Frekans)
Öğrenci Önerileri	32	42
Seviyemizdeki diğer sınıflara da bu ders yapılmalı	28	28
Uygulama saati artırılmalı	4	4
Uygulama daha erken sınıflarda başlamalı	6	6
Ders eğitim sistemine ilave edilmeli	1	1
Uygulama yıl boyunca devam etmeli	2	2
Uygulama Türkiye genelinde yapılmalı	1	1

Araştırma sürecinde “Seviyemizdeki diğer sınıflara da bu ders yapılmalı.” önerisi en sık tekrarlanan görüş olarak tespit edilmiştir (f=28). Öğrenciler uygulama derslerinin çok verimli geçtiğini ve diğer öğrencilerin de bu dersleri almasıyla daha bilinçli bir toplum oluşacağını ifade etmişlerdir.

- *Bu ders seviyemizdeki diğer öğrencilere de yapılmalı. Benim bu dersleri gördüğüm kadar onların da bu bilgileri öğrenmeye hakları var (Ö.9, Öğrenci Günlüğü, 08.03.2017).*
- *Bence bu uygulama her sınıf seviyesinde yapılmalı çünkü bu uygulama bilinçli bireyler olmamızı sağlıyor. Eğer bu uygulama Türkiye genelinde yapılırsa toplumda büyük değişimler olacaktır. Bilinçli toplum haline geleceğiz. Her şeyi kabullenen bir toplum olmaktan çıkıp yaptığı bütün işleri sorgulayan eleştiren dahası toplumu eleştiren bireyler olacağız. Yani bu uygulama sadece diğer sınıflarda da değil tüm okullarda, halk eğitim merkezlerinde yapılmalı. Çünkü ancak bu şekilde sorgulayıcı bireyler oluruz. Bilinçli bir toplumu ancak böyle ayağa kaldırabiliriz. (Ö.5, Görüşme Formu, 26.04.2017).*

“Uygulama daha erken sınıflarda başlamalı.” önerisi bu temada sıklığı en çok tekrar eden ikinci görüş olmuştur (f= 6). Öğrenciler uygulama derslerinin daha erken sınıflarda başlatılmasının faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

- *Uygulama daha erken yaşlarda yapılmalı. Sebebi ise “Ağaç yaşken eğilir.” (Ö.14, Öğrenci Günlüğü, 01.03.2017).*

- *Bu uygulama bu kadar yıl boyunca neden yapılmadı diye düşünüyorum. Uygulamaya daha önce yapılmalı.* (Ö.12, Öğrenci Günlüğü, 02.04.2017).
“Uygulama saati artırılmalı.” önerisi de öğrenciler tarafından dile getirilmiştir(f=4). Öğrenciler uygulama süresinin artırılmasının daha verimli olacağını belirtmişlerdir.
- *Bu etkinlik 10 hafta içerisinde değil de bütün bir sene boyunca yapılmalı. Uygulamanın daha fazla sürmesini isterdim açıkçası*(Ö.14, GörüşmeFormu, 26.04.2017).

Bu önerilerle beraber “Ders eğitim sistemine ilave edilmeli.” (f=1), “Uygulama yıl boyunca devam etmeli.” (f= 2), “Uygulama Türkiye genelinde yapılmalı.” (f=1) önerileri de öğrenciler tarafından dile getirilmiştir.

Tablo 10. Dersin özgünlüğü teması kod listesi

Kod Listesi	Kaynak (Sources)	Sıklık(Frekans)
Dersin Özgünlüğü	76	133
Eğlenceli etkinlikler	13	13
Anlatım tarzı	4	4
Günlük yazma	1	1
Video izleme	3	3
Görsel materyal kullanımı	1	1
Kamera kaydı	7	7
Derse konukların gelmesi	1	1
Her şey aynı	5	5
Sorgulama yapma	5	5
Sunum izleme	1	1
Farklı konular işleme	9	9
Münazara yapma	1	1
Eleştirel bakış kazandırma	9	9
Eleştirel reklam izleme	3	3
Yorum odaklı ders	15	15
Akıllı tahta kullanımı	1	1
Daha yoğun bilgi aktarımı	5	5
Günlük hayata yönelik konular	16	16
Gerçek hayat dersi vermesi	4	4
Özgür tartışma ortamının olması	4	4
Canlandırma yapılması	1	1
Farklı düşünmeye yöneltme	6	6
Kitapla sınırlı olmama	5	5
Her şey farklı	3	3
Daha zor olması	1	1
Dil bilgisi konularından sıkılmama	8	8
Öğrenci odaklı oluş	1	1

Günlük hayata yönelik konuların ele alınması dersin özgünlüğüne yönelik en sık tekrar edilen görüş olmuştur (f= 16).

- *Bu derslerde **günlük hayatta** daha çok karşımıza çıkacak ve daha çok işimize yarayacak konuları işliyoruz* (Ö.20, Öğrenci Günlüğü, 08.03.2017).
- *Derslerde günlük hayatta kullanacağımız bilgileri öğreniyoruz* (Ö.15, Öğrenci Günlüğü, 29.03.2017).
- *Türkçe dersi sadece bilgi öğretiyor fakat bize yaşamdan bir olay göstermiyor fakat uygulama dersi bize **gerçek hayattan bir parça** veriyor* (Ö.14, Öğrenci Günlüğü, 29.03.2017).

Derslerin yorum odaklı işlenişi bu temada sıklığı ikinci sırada dile getirilen görüş olmuştur (f= 15). Eleştirel dinleme/izleme becerisinin en temel kazanımlarından olan yorumlama yetisini geliştirilmesinin amaçlandığı uygulamada bu bulgu oldukça önemli görülmektedir.

- *Bu derste şunu fark ettim diğer derslerde derse katılmayanların bile derse katıldığını gördüm. Herkesin **yorum yapması** çok güzeldi.* (Ö.16, Öğrenci Günlüğü, 15.02.2017).
- *Daha önceki Türkçe derslerinde deneme yazmıştım fakat bir denemeyi **yorumlamamıştım**. Diğer Türkçe dersleriyle arasındaki en büyük fark bu.* (Ö.5, Öğrenci Günlüğü, 22.03.2017).
- *Eleştirel dinleme/izleme derslerinde yarım sayfa bir yazının ya da 10 dakikalık bir videonun üzerinde bir ders saati konuşulabilir. Herkesin **farklı düşüncesi ve yorumu alınır**, genel değerlendirme yapılır ve bir sonuca ulaşılır.* (Ö.20, Görüşme Formu, 26.04.2017).

Eğlenceli etkinliklerin yapılması dersin özgün bulunan bir diğer yönü olmuştur (f= 13). Bu durum hazırlanan etkinliklerin amacına ulaşması adına önemli bir bulgu olarak görülmektedir.

- *Bu derse ilişkin duygularım **pozitif yöndedir** çünkü ders hem **eğlenceli** hem de **öğretici** geçiyor. Böylece hem eğleniyor hem de öğreniyoruz.* (Ö.20, Öğrenci Günlüğü, 15.03.2017).
- *Uygulama dersi benim için çok **eğlenceli, çok zevkliydi**. Sorgulamak hoşuma gidiyordu. Yapılanlara neden deyip sorgulamak benim için **büyük bir zevkti**.* (Ö.5, Görüşme Formu, 26.04.2017).

Eleştirel bakış kazandırma (f= 9) ve farklı konuları ele alma (f= 9) dersin özgün bulunan yönlerindedir.

- *Bu dersler sayesinde dinlediğimiz konuşma ya da konuşmacı hakkında **eleştirel olabiliyoruz**. Bir şeyi dinlerken **eleştirmek de gerektiğini** bu derslerde*

öğrendim ve ben de dinlerken eleştirebiliyorum. (Ö.5, Görüşme Formu, 26.04.2017).

- *Gördüğüm, izlediğim, okuduğum, dinlediğim her şeye eleştirel bir şekilde yaklaşıyorum. Eskiden eleştirel şekilde izlemeyi, dinlemeyi, okumayı bilmiyordum. Bu etkinliklerle okuduğum dinlediğim her şeyi eleştiriyorum.* (Ö.15, Görüşme Formu, 26.04.2017).
- *Günlük hayatımda eleştirel dinleme izleme adına değişimler oldu. Önceden öylesine izlediğim filmleri, kısa filmleri, hatta reklamları, dinlediğim metinleri, öyküleri, şiirleri, düz mantıkla izlerdim ya da dinlerdim. Fakat şimdi her ne dinlersem dinleyeyim her ne izlersem izleyeyim zihnimdeki süzgeçten geçiriyorum. Kafama yatmayan yerlere itiraz ediyorum böylece doğru yolu buluyorum.* (Ö.20, Görüşme Formu, 26.04.2017).
- *Bu derslerde yeni konular öğreniyor ve farklı etkinlikler yapıyoruz.* (Ö.9, Öğrenci Günlüğü, 01.03.2017).

Dil bilgisi konularından sıkılmama dersin özgün görülen yönlerinden biri olmuştur (f= 8).

- *Daha önce dil bilgisi ve dil bilgisine yönelik etkinlikler yapılırken şu anda bu eğitimi almak bizler için çok iyi bir fırsattır.* (Ö.20, Öğrenci Günlüğü, 15.03.2017).
- *Daha önceki Türkçe derslerinde sadece dil bilgisi ve metinler işlenirken şimdi günlük hayatımızdaki olayları ders olarak işliyoruz.* (Ö.15, Öğrenci Günlüğü, 01.03.2017).

Bütün bunlarla birlikte kamera kaydı (f= 7), farklı düşünmeye yöneltme (f= 6), kitapla sınırlı olmama (f= 5), daha yoğun bilgi aktarımı (f= 5), sorgulama yapma (f= 5), özgür tartışma ortamının olması (f= 4), gerçek hayat dersi vermesi (f=4), anlatım tarzı (f= 4), video izleme (f= 3), eleştirel reklam izleme (f= 3), her şey farklı (f= 3), öğrenci odaklı oluş (f= 1), daha zor olması (f=1), canlandırma yapılması (f= 1), akıllı tahta kullanımı (f= 1), münazara yapma (f= 1), sunum izleme (f= 1), derse konukların gelmesi (f= 1), görsel materyal kullanımı (f= 1), günlük yazma (f= 1) desin özgün bulunan diğer yönleri olmuştur.

Dersin özgünlüğüne yönelik yukarıda ifade edilen görüşlerle beraber 5 kaynaktan dersin diğer Türkçe dersleriyle aynı olduğu ifade edilmiştir. Bu durum öğrencilerin kişisel görüşü olarak değerlendirilmekte ve sınıfın bütününe yönelik bir genelleme olarak görülmemektedir. Ayrıca bu görüşün

ortaya çıkmasının temel sebebi olarak uygulama yapılan sınıfın Türkçe derslerinin 3 yıldır araştırmacı tarafından yürütülüyor olması görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Öğrencilerin dinlediği/izlediği içerikleri sorgulayıcı bir tutumla ele almalarını sağlayan eleştirel dinleme/izleme günümüz koşullarında bireylerin kazanması gereken temel becerilerden biridir. Eleştirel dinleme, dinlenen içeriklerin doğruluk derecelerini belirlemede kullanılan bir dinleme yöntemidir (Şahinel, 2002). Bütün beceriler gibi eleştirel dinleme/izleme de eğitim yoluyla kazandırılabilir. Bu anlamda eleştirel dinleme tek başına bir yeterlilik alanı değil performansa dayalı bir süreçtir (Trace, 2013). Bu çalışmada öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme sürecine ilişkin performans düzeylerinin artırılmasına yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sürecinde eleştirel dinleme/izleme doğrultusunda gerçekleştirilen uygulama derslerinin ve hazırlanan eylem planının öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterlilik algılarında bir değişim sağlayıp sağlamadığı ilişkili örneklem t testi ile kontrol edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, gerçekleştirilen uygulamanın öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme kişisel yeterlilik algılarında anlamlı bir artış meydana getirdiği görülmüştür.

Araştırma sürecinde öğrencilerin uygulama öncesi kişisel yeterlik puanlarının ortalaması $\bar{X} = 3,02$ iken uygulanan eleştirel dinleme/izleme eylem planı sonrası $\bar{X} = 4,33$ 'e yükselmiştir. Benzer şekilde uygulamanın öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme sosyal yeterlik algılarında da anlamlı bir artış meydana getirdiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesi sosyal yeterlik puanlarının ortalaması $\bar{X} = 2,87$ iken uygulanan eleştirel dinleme/izleme eylem planı sonrası $\bar{X} = 4,18$ 'e yükselmiştir. Bunlarla birlikte uygulanan eylem planı sonrasında öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme engellerine yönelik algılarında anlamlı bir azalmanın meydana geldiği belirlenmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesi eleştirel dinleme/izleme engellerine yönelik puanlarının ortalaması $\bar{X} = 4,46$ iken uygulama sonrası $\bar{X} = 3,23$ 'e düşmüştür. Bu sonuçlar uygulanan eylem planının öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme öz-yeterlilik algılarının artırılmasına hizmet ettiğini göstermektedir.

“Çağdaş eğitim uygulamalarına bakıldığında öğrencilerin üst düzey becerilere sahip olması büyük öneme haizdir. Öğrencilerin bu becerilerini

geliştirmek adına geleneksel öğretim yöntemlerinden uzaklaşarak zengin öğrenme ortamları sunmak gerekir.” (Öztürk ve Mutlu, 2017, 559). Gerçekleştirilen bu uygulama öğrenci merkezli bir yaklaşımla yürütülmüş ve araştırmacı süreç boyunca öğrencilere kılavuzluk etmiştir. McLaren’e (2011, s. 373) göre öğretmenler sınıflarını öğrencilerin gerçek demokrasiyi yaşayıp benimseyebileceği bireysel ve sosyal özgürleştirme imkânlarının sağlandığı ortamlar olarak düzenlemelidir. Bu anlamda uygulama sürecinde demokrasi kültürünün ve düşünce özgürlüğünün hâkim olduğu bir sınıf atmosferi oluşturulup öğrencilerinin düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri bir öğrenme ortamının meydana getirilmesine özen gösterilmiştir. Demokrasi kültürünün benimsenmediği ve fikirlere gereken önemin verilmediği sınıf atmosferlerinde eleştirel düşünme ile beraber eleştirel dinleme/izleme becerisinin kazandırılması düşünülemez. Çünkü öğrenciler ancak kendilerini düşünsel olarak rahat hissedebildikleri ortamlarda eleştirel bir bakış açısı ortaya koyabilirler.

Araştırma sürecinde elde edilen nitel veriler kontrol edildiğinde öğrencilerin birçoğunun gerçekleştirilen uygulama derslerinde mutlu olduğu ve dersleri öğretici bulduğu tespit edilmiştir. Uygulama sürecinde gerçekleştirilen etkinlikler, araştırmacının performansı ve belirlenen dinleme/izleme içerikleri öğrenciler tarafından başarılı görülmüştür. Rahat tartışma ortamı, özgür yorum yapabilme ve eleştirebilme ile eğlenceli olması uygulama sürecinin en beğenilen özellikleri olmuştur. Öğrencilerin bir kısmının uygulama sürecinde öğrendikleri bilgilerin önceki sınıflarda öğretilmemiş olmasından şikâyet ettikleri görülmüştür. 4 öğrencinin uygulama süresini kısa bulduğu, 3 öğrencinin metin ya da video seçimini beğenmediği yönünde görüş bildirdiği, 2 öğrencinin ise derste kamera olmasından rahatsızlık duyduğu tespit edilmiştir. Fakat ifade edilen bu durumların yapılan tüm dersleri kapsamadığı yalnızca o hafta yapılan dersle alakalı olduğu ve sayısal olarak sınıfın tamamını kapsamadığı görülmüştür.

Derste öğrenilen bilgilerin, başkalarını bilgilendirme, reklamlara aldanmama, eleştirel haber izleme, izlediklerini yorumlama, ikna yöntemlerini belirleme, etkili dinleme, bilinçli tüketim, eleştirel bakma, dikkatli internet kullanımı, ikna yöntemlerini kullanma, farklı fikirler ortaya koyma alanlarında günlük hayatta kullanıldığı öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Günlük hayata yönelik konular, yorum odaklı dersler, eğlenceli etkinlikler, eleştirel bakış kazandırma, dil bilgisi konuları ile sıkılmama, farklı düşün-

meye yönlendirme, kitaplarla sınırlı olmama, özgür tartışma ortamı, sorgulama yapma gerçek hayat dersi verme gibi yönlerden uygulama dersleri özgün bulunmuştur. Kingen (2000) öğrencilere dinleme becerisi kazandırmada kullanılan etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olması gerektiğini belirtmiş, Doğan (2008) ise gerçekleştirdiği çalışmada etkinlik temelli dinleme eğitiminin klasik dinleme eğitiminden daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma hem öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olması hem de etkinlik temelli yürütülmesi açısından bu araştırmalar ile benzerlik göstermektedir.

Günümüzde gelişmiş ülkeler eğitim sistemlerini çağın gereklerini yerine getiren vatandaşlar yetiştirmek üzerine kurgulamaya çalışmakta ve içinde bulunduğumuz yüzyılın temel becerilerini öğrencilere kazandırmak istemektedir (Güneş, 2007). Eleştiren, sorgulayan ve araştıran bireyler yetiştirmek modern eğitim programlarının temel hedefleri içerisinde yer almaktadır. Bohlken (2000) yaptığı çalışmada geleceğin eleştirel toplumunu inşa etmede eleştirel dinleme eğitimine özel bir önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu araştırma çağımızın temel becerilerinden biri olarak kabul edilen eleştirel dinleme/izleme becerisinin ortaokul düzeyinde öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine hizmet etmekte ve bu anlamda alan uygulayıcıları olan öğretmenlere örnek teşkil etmesi yönünden önemli görülmektedir. Araştırma sürecinde elde edilen hem nitel hem nicel veriler yapılan eylem araştırmasının öğrencilerin eleştirel dinleme/izleme becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmelerine katkı sağladığını göstermektedir.

EXTENDED ABSTRACT

An Action Research on Critical Listening/Monitoring Applications in Secondary School Turkish Courses

*

Cafer arkıt - Kudret Altun
Gaziantep University, Erciyes University

Listening is one of the basic language skills at the center of the communication process that enables the individual to understand his interlocutor. The appropriate response of the listener/viewer during the listening/ monitoring process depends on being in an active position in this process. This position of the listener/ viewer in the process of listening/monitoring reveals different types of listening/monitoring, such as empathetic, creative, critical listening/ monitoring. Critical listening/monitoring is a method of listening/ monitoring in which listened or watched content is handled with a questioning attitude. The critical listener determines and evaluates the speaker's perspective, speaking techniques and messages he/she conveys during the listening/ monitoring process. In this sense, metacognition strategies are used during critical listening/ monitoring. Accordingly, the critical listener/viewer is a good observer of the listening/ monitoring process. In this study, an action research is carried out to acquire and develop critical listening/ monitoring skills at the secondary school level. The aim of the research is to teach critical listening/ monitoring skills systematically and to create content for the subject. The development of critical listening/monitoring skills of students who are exposed to an intense message flow due to scientific and technological developments seems to be very important in order to reach correct judgments.

This study is a mixed research based on action research process where qualitative and quantitative data are handled together. Action research allows both qualitative and quantitative data to be used together. In this sense, both data collection approaches were used in the research. In the research, a 12-week work schedule was created for the action plan. In this process, 10-week practical lessons were held, including topics such as critical advertisement watching, critical news watching, critical approach to infor-

mative texts, determining propaganda and persuasion methods, and critical movie watching. In addition, the 2-week pre-test, post-test and data collection process was included in the work schedule.

The research was carried out in one class at the 7th grade level of a secondary school in Talas district of Kayseri. The school where the study is conducted is located in a neighborhood with a middle socioeconomic level. The class size of the application is 25 students, which of 15 are girls and 10 are boys. Purposeful sampling method was used to determine the study group of the research. The research data were collected by the "Critical Listening/Monitoring Self-Efficacy Scale" developed by the researchers and applied as pre-test-post-test, student interview form and student diaries. In the research process, qualitative and quantitative data analysis methods were used to analyze the data obtained with different data collection tools. In this context, the data obtained with the "Critical Listening/Monitoring Self-Efficacy Scale" were analyzed by using the SPSS 15.0 package program. The data of the scale, where the pre-test-post-test was applied, were subjected to dependent sample t-test and the findings were reported. The data obtained the semi-structured interview form and diaries were subjected to content analysis from qualitative research methods. If both qualitative and quantitative data have been obtained in action researches, these data can be combined in the data analysis or discussion section. In this research, data consolidation took place in the discussion section.

During the research process, it was checked with the related sample t-test whether the practical lessons and the action plan prepared in line with critical listening/monitoring provide a change in students' critical listening/monitoring self-efficacy perceptions. According to the results of the analysis, it has been observed that the application carried out created a meaningful increase in students' critical listening/watching self-efficacy perceptions. In the research process, the average of the personal competency scores of the students before the application was ($\bar{X}= 3.02$); after the critical listening/monitoring action plan, it increased to ($\bar{X}= 4.33$). Similarly, it was determined that the application created a significant increase in students' critical listening/monitoring social competence perceptions. While the average of the social competence scores of the students before application was ($\bar{X}= 2.87$); after the critical listening/monitoring action plan, it increased to ($\bar{X}= 4.18$). Along with these, after the action plan, it was determined that there

was a significant decrease in students' perceptions about critical listening/monitoring barriers. While the average score of students for critical listening/ monitoring obstacles before application was ($\bar{X}= 4.46$), it decreased to ($\bar{X}= 3.23$) after application. These results show that the action plan implemented serves to increase students' critical listening/ monitoring self-efficacy perceptions.

When the qualitative data obtained during the research process were checked, it was determined that many of the students were happy in the practical lessons and found the lessons as instructive. The activities performed during the application process, the researcher's performance and the determined listening/monitoring contents were found successful by the students. Comfortable discussion environment, free commenting and criticism and being fun were the most popular features of the application process. This research serves to develop critical listening /monitoring skills, which is accepted as one of the basic skills of our age, at the secondary school level, and in this sense, it sets an example for teachers who are field practitioners. Both qualitative and quantitative data obtained during the research show that action research contributes to students' ability to use critical listening/monitoring skills effectively.

Kaynakça / References

- Altun, K. (2017). *Cultural transmissions and communication: case study from Erciyes university Turkish language teaching center: student diaries*. In I. Güleç, A. Okur ve B. Ince (Ed.), *Research in Second Language Education* (p. 97-101). Peterlang Edition.
- Anagün, Ş. S. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinde yapılandırmacı öğrenme fen okuryazarlığının geliştirilmesi: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 1(2), 65-89.
- Bohlken, B. (2000). Training citizens in a democratic society to listen critically. International Listening Association. Virginia Beach, VA.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Bököçlü-Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2009). *Sosyal bilimler için istatistik* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, W. J. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (1. baskı). (M. Sözbilir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Çarkıt, C. (2018). Ortaokul Türkçe derslerinde dinleme becerisinin değerlendirilme sürecine yönelik öğretmen görüşleri. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5(27), 2782-2793.
- Deveci, H. (2002). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-286.
- Doğan, Y. (2013). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Elliot, J. (1991). *Action research for educational change*. Philadelphia: Open University Press.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (Third edition). London: SAGE Publications Ltd
- Fiske, S. T. (1998) *Prejudice, stereotyping, and discrimination*. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, ve G. Lindzey (Ed.), *The handbook of social psychology* (4. Edt., p. 357-411), New York: McGraw-Hill.
- Goh, C. (1998). How learners with different listening abilities use comprehension strategies and tactics. *Language Teaching Research*, 2(2), 124-147.
- Göçer, A. (2008). Türkçe dil bilgisi öğretiminde çözümleme yönteminin kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 101-119.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2014). *Uygulamalı dinleme eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hensen, K.T. (1996). *Teachers as researchers*. In J. Sikula (Ed.), *Handbook of research on teacher education* (2nd Ed., pp. 53-66). New York: Macmillan.
- Johnson, A. P. (2015). *Eylem Araştırması El Kitabı*. (Çev: Y. Uzuner, Y. ve M. Özten Anay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kayış, A. (2009). *Güvenirlilik analizi*. In Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (p.403-419). Ankara: Asil Yayınevi.

- Kingen, S. (2000). *Teaching language arts in middle schools*. Lawrence Erlbaum Ass., Mahwah, New Jersey.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. Abingdon: Routledge.
- Kuzu, A. (2009). Öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişimde eylem araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 425-433.
- McKernan, J. (1991). *Curriculum action research: A handbook of methods and resources for the reflective practitioner*. (2. Edt.). London: Kogan Page Limited.
- McLaren, P. (2011). *Okullarda yaşam: Eleştirel pedagojiye giriş*. (Çev. M. Y. Eryaman ve H. Arslan) Ankara: Anı Yayıncılık.
- McTaggart, R. (1997) *Reading the collection*. In R. McTaggart (Ed.), *Participatory action research* (p. 1-12). Albany, NY: Sunny Pres
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı* (6-8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2015). *Türkçe dersi öğretim programı* (1-8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı* (1-8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınevi.
- Mertler, C. A. (2006). *Action research: Teachers as researchers in the classroom*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Miles M. ve Huberman A. (1994) *Qualitative data analysis; An expanded source book*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Nelson, T. D. (2002). *The psychology of prejudice*. Boston MA: Allyn and Bacon.
- Özbay, M. (2010). *Anlama teknikleri II: Dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 1-2*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Öztürk, M. ve Mutlu, N. (2017). Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde beceri ve değerleri ne kadar öğretiyoruz? *Sakarya University Journal of Education*, 7(3), 552-563.
- Paker, M. (2012). Psikolojik açıdan önyargı ve ayrımcılık. In K. Çayır ve M. Ayan Ceyhan (Ed) *Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (p. 41-53), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Paul, R. ve Elder, L. (2013). *Kritik düşünce*. (Çev. A. E. Aslan ve G. Sart). Ankara: Nobel Yayınları.
- Richards, J. C. (2008). *Teaching listening and speaking: From theory to practice*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Robertson, A. K. (2002). *Etkili dinleme*. (Çev. E.S. Yarmalı) İstanbul: Hayat Yayınları.

- Sagor, R. (2005). *The action research guidebook: A four-step process for educators and school teams*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Şahinel, S. (2002). *Eleştirel düşünme*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Trace, J. (2013). Designing a task based critical listening construct for listening assessment. *Second Language Studies*, 32(1), 59-111.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10.Baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Çarkıt, C. ve Altun, K. (2020). Ortaokul Türkçe derslerinde eleştirel dinleme/izleme uygulamaları üzerine bir eylem araştırması *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3497-3527. DOI: 10.26466/opus.646195